

■■■ AZ ISKOLA ■

Hogy a Pusztakulára települők mennyire fontosnak tartották az iskolát, az is bizonyítja, hogy az új település első középülete éppen oskolaház volt. A gyulafalviak főpásztorukhoz folyamodtak iskolaépítési kérelmükkel, mely meghallgatásra talált:

„A Főtisztelendő érseki Főhatóság 1885. február 10-ből, 349. sz. alatt elrendelte, hogy Gyulafalván egy kath. iskola szereztessék, miért is Bakota László házában a tanítónak meleg szoba és fél konyha havi 5 ft. Mezei Józsefnek egy szoba és konyha helységül havi 5 fton 3 évre lefoglaltatott.

1885. február 28-tól 636 számú rendelettel a telepés hívek kérelme folytán a Főt. Érseki hatóság Nagy József volt Vilmos téri tanító bízta meg az iskola vezetésével. Nagy József fizetése megállapított 1885. március 26. 820 szám alatt kelt rendelet által:

- a) Szabad lakás fűtéssel,
- b) 10 hold föld a kincstártól,
- c) 300 ft a kalocsai egyházmegyei pénztárból 3 évre,
- d) Stola illeték a megyében dívó nagy temetés 15 kr, inpositio 15 kr. Ibera 15 kr., kis temetés 7 kr.

Mínt hogy a tanítói 10 hold föld bérbe volt adva, tehát Nagy József 1885. április 30-tól szeptember 30-ig terjedő időre a lefizetett 138 ft haszonbérből 57 ft 88 kr vett fel a zombori adóhivatalnál.⁹⁴

1885. szeptember 10-én „Horváth Ignác érsekuradalmi igazgató megbízta Sípos György bírót, hogy Greif József építőmesterrel menjen Szivácra, hogy az építendő iskolához szükséges 67 000 téglát, iparkodjék első rendű téglát 15 frtjával megszerezni, ami meg is történt.”⁹⁵ Mindössze egyetlen esztendő kellett várni az első tanító kinevezése után, hogy a telepések gyermekei újonnan épített iskolába járhassanak. A felekezeti iskola 1886 tavaszára készült el dr. Haynald Lajos érsek kegyességéből. Két tanteremből és egy tanítói lakásból állt. Körülbelül 7000 forintba került, Greif József kalocsai vállalkozó készítette. A telepés lakosok is kivették

94 Uo. 4–5.

95 Uo. 4.

részüket az építkezésből, fuvarral és kézi munkával segítették, hogy mielőbb elkészüljön.

„Az épület október végével elkészült úgy, hogy november elején Nagy József tanító már elfoglalhatta. A két iskola egymás mellett úgy volt készítve, hogy a közfalban két kétszárnyú ajtó volt alkalmazva, melyeket, ha kinyitottak, az egyik teremben az isteni tisztelet tartatván, mind a kettőben elhelyezkedett hívek részt vehettek.”⁹⁶

96 Uo. 5–6.

Az 1877. évi zord időjárás azonban megviselte az új épületet:

Nagy Józsefnek,
a falu első tanítójának sírja
a gyulafalvi temetőben

„A szigorú hideg tél következtében az új iskola épületen a kőműves munka igen sok kárt szenvedett, így a javítás szükségessé vált, mért is a legkegyelmesebb érsek Úrhoz kérelem intéztetett ez iránt, ennek folytán az érseki Főhatóság 1887. évi június 14., 1887. számú rendeletével 150 ftot utalványozott az új iskola javítási költségek fedezésére oly meghagyással, hogy az összeg felvételéről az egyházi hatóság azonnal értesíttessék, a kijavítás foganatosítására és kifogástalan elkészítéséről jelentés tétessék, ami a rendelet értelmében meg is történt.”⁹⁷

97 Uo. 8.

Az 1886-ban épített
első iskola

De nemcsak a javítási munkálatokat végezték el, hanem „A m. k. jószágigazgatóság 1887. évi december 31-ről, 12877. számú átiratában jelentette, hogy az iskolafelszerelésre Rill Mátyás kernyai asztalos által 36 padot készíttetett 8 ftjával, 288 ft a Zomborban takaréktárilag kezelt iskolaalap terhére.”⁹⁸

A falu első tanítója, Nagy József kiváló ember volt, már Szajánban, a Vilmatér szegényeivel sorsközösséget vállalt, tudósított sanyarúságukról, folyamodványokat szerkesztett érdekükben, szerepet vállalt, hogy a Temesköz szegénysége új helyen, a Bácskaságban létesülő Gyulafalván kezdhesen új életet. Új lakóhelyén népét 1891. november 15-ig szolgálta, amikor „rövid betegség után, mely meghülésből származott, délután 3 órakor meghalt. Szajánból jött ide, a telepesek kérelmére az érseki hatóság beállította, és végezte a kántori teendőket 1885. évi április hó 30-á óta. Ő készítet a telepesek ügyében minden néven nevezendő folyamodványait”⁹⁹ – írták róla halála alkalmából az egyház historia domusába.

Ahogy terebélyesedett a telepes falu, a családok száma is szaporodott. A gyermekeknek kicsi lett az iskola, hat év múltán már új tantermekre is szükség mutatkozott, így 1892-ben „a II. iskola építése is tervbe vétetvén, intézkedés történt a téglaegetés iránt, Barger Jakab kernyai lakossal megkötetett a szerződés úgy, hogy ezért 11 ft-ért készíti, éspedig 800 első és 200 másod osztályú téglát ad. Február hó 29-én Berndhardt Károly vállalkozóval szint megkötetett a szerződés a II. iskola építéséről.”¹⁰⁰ 1893. március hó 12-én az iskolaépítési költségek fedezésére Császka György érsek 2000 forintot adományozott, ennek ellenére a tervezettnél a terv késlekedése miatt hosszabb ideig tartott, míg elkészült: „Végre két év után a sok sürgetés és interpellációval való fenyegetés után a terv, költségvetés és szerződés az aradi jószágigazgatóságtól elküldetvén, az iskolaépítése április elején meg is kezdetett. A 164 ezer téglán kívül 6095 ft-ba került az iskola felépítése. Október 1-ig el is készült.”¹⁰¹

Az oktatási célt szolgáló épületek 1906-ban gyarapodtak: felépült az óvoda. Több évtized után újabb gazdagodásra csak 1981-ben került sor, amikor elkezdtek az iskola melletti tornaterem építését.

98 Uo. 9.

99 Uo. 14–15.

100 Uo. 17.

101 Uo. 18.

Amikor megnyitották az iskolát, fenntartója a katolikus egyház volt, 1897-ben azonban kísérlet történt, hogy az iskolát községivé nyilvánítsák. A „január hó 3-án tartott képviselő gyűlésen Székely Sándor jegyző kezdeményezésére községivé nyilvánították a r. kat. iskolát, mivel a hitközségi iskolaszék tagjává nem választották meg, tehát a községi iskolaszéket választatván, magát ajánlotta iskolaszéki világi elnökké, amit azonban a Főtisztelendő érseki hatóság nem létezőnek nyilvánított, mert a r. kat. hívek által választott kath. iskolaszéket erősítette meg.”¹⁰² Ennek a kezdeményezésnek az lett a következménye, hogy 1897. július 10-én dr. Lamos Kálmán kincstári jogügyi igazgatósági ügyészt a pénzügyminisztérium Gyulafalvára küldte.

102 Weisz 1886, 21.

„Ezen kiküldetésnek az a célja volt, hogy a kegyúri földek telekkönyveztetése rendeztessék. Ugyanis a múlt évben a község előljárói s képvisel... [2 szó olvashatatlan – L. K.] oda nyilatkozott, hogy a

Az 1924-ben született gyermekek iskolai csoportképe

templom, plébánia, iskola... [1 szó olvashatatlan – L. K.] 4 tanító földje, a temető, a templom, plébánia, tanítók és iskola belsősegei r. kath. névre telekkönyveztesse. Most pedig Székely Sándor jegyző július 17-én tartott képviselő gyűlésen oda vitte, hogy kimondatott, mivel a községi képviselet kimondotta, hogy az iskola kath. jelleg elhagyásával községi, tehát a 20 h. iskolaföld is a községi iskola nevére telekkönyveztesse, a föld jövedelmét a község kezeltesse, sőt a lelkész jutalmazását érdem szerint a község előjárói határozzák meg, ami a kinevezési okmányba iktattassék. Ez ellen Weisz Mihály lelkész és Pozsár György, a kath. hitközségi világi elnök, községi képviselő óvást tett. A képviselő testületnek ez ügyben felvett jegyzőkönyvek másolata a Főtisztelendő érseki Főhivatalhoz fellebbezés és intézkedés végett fölterjesztett.”

Ennek az lett a következménye, hogy a határozat nem lépett jogerőre.¹⁰³ A megszilárdult nyugalmi időszak a trianoni határok meghúzásáig tartott. Az iskola életében és jogállásában akkor következett be jelentős fordulat, amikor 1920 szeptemberében megérkezett az 5200/1920 sz. tanfelügyelői leirat, amely előíranyozta az iskolák államosítását. Az iskolaszék erre a rendeletre hivatkozva kimondta, „mostantól fogva a község semmiféle felekezeti iskolát sem támogathat vagy tarthat fenn”, továbbá ettől kezdődően az eddig iskolacélokot szolgáló 60 katasztrális hold föld és az összes iskolaépület az államkincstár tulajdonát képezi, s egy felekezeti iskola céljára sem lehet átengedni.¹⁰⁴ Az impériumváltásnak az is következménye lett, hogy a magyar tanítási nyelv mellett a szerb és a német is bevezetésre került, s az iskolai dokumentációt is államnyelven, azaz szerbül kellett vezetni. Az 1921–22-es tanévben az első osztálytól a hatodikig a magyar tagozaton 411 tanulót tartottak nyilván. A szerb osztályokba 67 tanulót soroltak, közöttük olyanokat is, akik neve szerb hangzású volt (Pozsár, Krizsán stb.). A német tannyelvű osztályokban 41-en tanultak. 1930-ban az iskola hivatalos neve Telecskai Állami Elemi Iskola lett.

1941-ig csak 6 elemi osztálya volt, „az első négy elemi osztály magyar jellegű, de a tanítást mégis szerbül tartották, csak az

103 Weisz 1886, 21–22.

104 Lantos 1936, 7.

olvasás és számolás magyar. Az V. és VI. kizárólagosan szerb. Ezenkívül a szerb a tanügyi közigazgatás, összevont.¹⁰⁵ Az iskola 1942-től, amikor a település ismét magyar fennhatóság alá került, nyolcosztályosként kezdett működni. A háborús körülmények miatt 1944-től újból megkezdődhetett volna a tanítás, de hiány volt pedagógusokból. A Vajdasági Autonóm Tartomány közoktatási titkársága 1950-ben adta ki a 9994. számú végzését, amely lehetővé tette, hogy Telecskán újból magyar tannyelvű általános iskola működhessen. Ez az állapot az 1991-es délszláv háborúig tartott. A jelentős más ajkú lakosság beköltözésének következtében 2009-ben szerb tannyelvű osztályok is nyíltak. A tanulók létszámának alakulása barométerként mutatja a lakosság számának ingadozását, elsősorban fogyatkozását. Míg például az 1941–42-es tanévben a gyermekek száma 503 volt, a 2012–13-as, 128. tanévben mindössze 124 tanuló járt iskolába: 106-an magyar, 18-an szerb összevont tagozaton tanultak. A gyermeklétszám fogyása messze meghaladja a lakosság apadásának mértékét. Jelzi a születések számának vészes csökkenését, és az elöregedési index növekedését. Az előrejelzések szerint a helyzet a 2014–15-ös tanévtől súlyosbodik, mivel várhatóan az első osztályokba mindössze 5 magyar és 5 nem magyar gyermeket íratnak.

